

ROZVOJ VEŘEJNÝCH PROSTRANSTVÍ MĚST V KONTEXTU OBČANSKÉ PARTICIPACE

Jiří Palacký

Článek se zabývá rozvojem veřejných prostranství v městském prostředí s důrazem na participativní přístupy, ekologickou udržitelnost a inkluzivitu. Veřejná prostranství jsou nahlížena jako součást městské krajiny, která zajišťuje sociální interakci, environmentální funkce a prostorovou identitu. Text analyzuje význam vnímání a uživatelské přívětivosti těchto míst, přičemž zdůrazňuje přínosy kvalitní zeleně, bezpečnosti a přístupnosti pro různé skupiny obyvatel. Prezentovány jsou praktické příklady participativního plánování v Česku i inspirace zahraniční včetně zkušeností s taktickým urbanismem. V závěru jsou formulována doporučení pro efektivní řízení změn veřejných prostranství v souladu s potřebami uživatelů a aktuálními klimatickými výzvami.

Úvod

Veřejná prostranství ve městech se neustále proměňují a jejich podoba není pouze náhodným výsledkem interakce mezi prostorem, jeho správou, uživateli a přírodními procesy. Města mají možnost jejich vývoj cíleně ovlivňovat tak, aby odpovídal potřebám co nejširší skupiny uživatelů, včetně osob se zdravotním znevýhodněním, a zároveň reagoval na měnící se klimatické podmínky.

Jejich základní funkcí v kontextu měst v České republice je zajištění prostupnosti území a obslužnosti lokalit zejména pro pěší a nemotorovou mobilitu [Jehlík a Plos, 2015]. Zároveň mohou být součástí městské krajiny a zajišťovat ekosystémové funkce, stabilitu a klimatickou odolnost měst. Především však slouží všem lidem bez rozdílu jako inkluzivní prostor pro sociálně pestré setkávání, spontánní aktivity, účast na kulturním a veřejném životě, stejně jako pro odpočinek, pozorování druhých při jejich volnočasových činnostech. Zajišťují rovný přístup k využívání veřejného prostoru a služeb, nejen pro nově příchozí či ekonomicky silnější vrstvy obyvatel.

Zkušenosti aktérů placemakingu, chápaného jako kreativní a dynamický přístup k rozvoji veřejných prostranství, potvrzují potřebu tato místa průběžně přizpůsobovat prostřednictvím drobných dočasných zásahů. Účinnost těchto úprav je přitom vhodné průběžně vyhodnocovat – zejména z hlediska toho, zda lépe odpovídají potřebám lidí, zda jsou uživateli přijímány, či naopak odmítány – ještě předtím, než se přistoupí k finančně náročným a trvalým zása-

hům. Tento postup se zároveň osvědčuje jako účinný nástroj pro propojování měst, komunit a kultur ve veřejném prostoru [Lindstål, 2025]. Jako další účinný nástroj se při rychlém odstraňování nedostatků prokazuje taktický urbanismus [Línová, 2021]. Rozvoj veřejného prostoru je tak ve stále větší míře zajišťován prostřednictvím koordinovaných drobných, rychlých a ekonomicky úsporných zásahů reflektujících každodenní zkušenosti a aktuální potřeby uživatelů, a to s jejich participací [Maddenová, 2018]. Díky těmto přístupům mohou obyvatelé měst žít v prostředí, které je zdravé, atraktivní, bezpečné, přístupné, smyslově podnětné a odpovídá jejich potřebám a představám.

Součástí dlouhodobé vize rozvoje městské krajiny ve vztahu ke klimatické změně, biologické rozmanitosti a veřejnému zdraví je pravidlo 3 + 30 + 300 rozvíjené v severských zemích [Konijnendijk a kol., 2025]. Vychází z předpokladu, že každý obyvatel by měl mít z domova výhled alespoň na tři stromy, městský stromový pokryv by měl činit alespoň 30 % a kvalitní veřejný park by měl být dostupný do 300 metrů. Důraz je kladen na zachování stávajících stromů zajišťujících ekosystémové funkce, podporu biodiverzity a promyšlenou výsadbu s ohledem na stínění, dlouhověkost, druhovou rozmanitost a potřeby zranitelných skupin obyvatel, zejména dětí, seniorů a zdravotně oslabených osob. V důsledku zahušťování měst, výstavby podzemních garáží pro rostoucí počet rezidentů a snahy o zajištění dostatečného počtu parkovacích stání dochází nyní v evropských městech v ulicích i ve dvorech, do nichž zasahují konstruk-

ce podzemních garáží, k úbytku stromů. Tím se kvůli omezenému proudění vzduchu snižuje účinnost ochlazování a zároveň kvůli úbytku stínění způsobenému výstavbou, kácením uliční zeleně či redukcí stromového patra ve vnitroblocích roste pocitová teplota, jak ověřila studie Erlweinové a Pauleita [2024] na příkladu obytného souboru v Mnichově. Česká republika má příležitost kultivovat pravidla zahušťování a transformace veřejných prostranství ve prospěch kvality života obyvatel, místo aby připouštěla pokračující úbytek stromů v důsledku necitlivých přeměn nábřeží, preference automobilové dopravy a nedostatečně aktivní ochrany stávající městské zeleně.

Městská krajina

Pojmem *městská krajina* označujeme prostorové uspořádání městského prostředí, v němž se krajinné prvky – jako parky, aleje či promenády – prolínají s antropogenními strukturami, např. budovami, cestami, zdmi či mosty. Nejde o krajinu v ekologickém smyslu, ale o kulturně podmíněné vnímání přírody ve městě založené převážně na estetických konvencích [Nassauerová, 1995]. Městská krajina představuje spíše „veřejnou krajinu“ [Eatonová, 1990] naplňující kulturní očekávání malebnosti a řádu, utváří prostorovou identitu daného území, přestože její ekologická funkčnost může být omezená. Oproti vágnímu pojmu „zeleň“ umožňuje přesněji popsat prostředí každodenního života.

Městská krajina jako součást ekologického a kulturního rámce

V evropském kontextu, jak vyplývá z Úmluvy Rady Evropy o krajině, je krajina rovněž chápána jako komplexní celek zahrnující nejen přírodní a venkovské oblasti, ale také prostředí městská a příměstská – včetně těch běžných či narušených [MŽP, 2025]. Krajina je tedy výsledkem dlouhodobého působení přírodních a lidských faktorů a tvoří funkčně provázaný ekosystém. I městská krajina, přestože je intenzivně zatížena civilizačními vlivy, je součástí širšího ekologického rámce a plní nezastupitelné stabilizační a regulační funkce. Zatímco u krajin považovaných za pozoruhodné jsou ochrana a zachování jejich hodnot samozřejmé, městské prostředí je často podceňováno, přestože je zranitelnější a vystaveno soustavnému tlaku, a obdobná péče by měla být věnována i jemu. Je-li městská krajina zanedbávána, postupně ztrácí ekologickou, sociální i kulturní funkčnost a soběstačnost a vyžaduje cílenou obnovu a podporu, jinak může docházet k jejímu úbytku. Jak stanoví zákony o ochraně přírody a životního prostředí (zákon č. 114/1992 Sb., zákon č. 17/1992 Sb.), je naší povinností chránit a šetrně využívat přírodní zdroje a pečovat o krajině struktury, a to i v prostředí, které je součástí našeho každodenního života.

Smyslové vnímání a kvalita veřejných prostranství

Veřejná prostranství, jako jsou ulice, náměstí, parky, cesty, aleje, promenády a mosty, tvoří propojenou síť volně přístupných a otevřených prostorů, které formují denní i noční vizuální, haptické, akustické a čichové vjemy městského prostředí [Han a kol., 2025]. Právě čichové vjemy často dominují nad ostatními a městské prostředí, které odrazuje zápachem, bývá i přes vizuální atraktivitu vnímáno negativně a je méně navštěvováno. Rozmanitost, kvalita a údržba těchto prostorů na druhou stranu příznivě ovlivňují dynamiku chování i sociální interakce jejich uživatelů [Kratochvíl, 2018].

Vznik a rozvoj míst s jedinečnou atmosférou, která vytvářejí kulturní, historickou

a sociální identitu a aktivně podporují participaci obyvatel na každodenním veřejném životě, je nezbytné podporovat, jinak stagnují, ztrácejí autenticitu a přestávají být čitelná. Taková místa by ovšem měla vznikat na základě společných vizí a koncepčních návrhů, které reflektují kulturní, společenské a ekologické hodnoty, potřeby a očekávání různorodých skupin obyvatel a místních komunit. Pokud těmto aspektům není věnována dostatečná pozornost, může docházet ke zhoršování kvality veřejného prostoru, například v podobě úbytku městské krajiny, nárůstu hluku a znečištění, zvyšování teplot či dalších environmentálních zátěží. To může vést k vyšší míře vandalizmu a postupné přeměně veřejného prostoru v tranzitní zóny se znaky sociální dezintegrace namísto rozvoje živých míst pro komunitní život, jak je patrné v některých okrajových či bývalých průmyslových oblastech velkých měst.

V zemích podporujících rovnostářství a zdraví obyvatel je veřejný prostor dějištěm občanské interakce, komunitního života a tvůrčí umělecké svobody. Jeho uspořádání vyvažuje společenské nerovnosti, integruje lidi různého věku, pohlaví a vyznání, zohledňuje potřeby osob s různými schopnostmi či postiženími a celkově podporuje pestré společenství. Jen takové prostředí, které zpřístupňuje široké spektrum a variabilitu způsobů využití, je možno považovat za zdravé a vítající [Lydon, 2012].

Přítomnost kvalitní městské krajiny se stromořadími snižuje reálné i pocitové teploty, zlepšuje kvalitu ovzduší a omezuje šíření hluku. Dostatečná plocha veřejné krajiny, různorodost typů vegetace a vhodná druhová skladba podporují biodiverzitu a vytvářejí lepší podmínky pro život rostlin i živočichů [Konijnendijk a kol., 2025]. Ne vždy se však veřejná městská prostranství těší zájmu obyvatel a nezřídka představují místa, kterým se lidé raději vyhýbají. Negativní percepce veřejného prostoru podněcuje snahu porozumět těmto jevům a hledat cesty ke zlepšení jeho kvality a uživatelské přívětivosti.

Bezpečnost, estetika a uživatelská přívětivost

Výzkum Łaszkiwiczové a Sikorské [2020] v Polsku ukázal, že zvýšená viditelnost městské krajiny, zejména podél tras do školy, významně posiluje pocit bezpečí u dětí. Podobné závěry přináší i studie z Německa [Palliwodová a Priess, 2021] a Rakouska [Taczanowská a kol., 2024], které potvrzují vliv udržované a esteticky atraktivní městské krajiny na výrazné zvýšení spokojenosti obyvatel. Přestože může být vysoce kvalitní údržba veřejných prostranství finančně náročná, jednoznačně přispívá ke zlepšení kvality života. Naopak ve čtvrtích s nižším socioekonomickým statusem, kde městská krajina chybí, se prohlubují sociální nerovnosti [Łaszkiwiczová a Sikorská, 2020] a nedostatek dostupných zelených ploch v hustě zastavěných oblastech zhoršuje i psychický stav [Wolchová a kol., 2014]. V těchto lokalitách tráví lidé méně času venku a zejména adolescenti jsou pak náchylnější k rozvoji psychických potíží [Engemannová a kol., 2019]. Jako doplňkové či neformální veřejné prostory lze přitom využívat i brownfieldy, které díky svému divokému charakteru a přirozené sukcesi vegetace rozšiřují nabídku městské krajiny, přičemž příznivé mikroklima, které přítomnost vzrostlé zeleně v území vytváří, částečně vyvažuje její neutěšený vzhled [Palliwodová a Priess, 2021].

Vnímání veřejných prostranství jako příznivých a přívětivých prostředí představuje významný faktor jejich skutečného využívání. Studie Dičiūnaitė-Rauktienėové a kol. [2018] z litevských měst ukazuje, že uživatelé nejvíce oceňují bezpečnost, čistotu, estetickou hodnotu, přítomnost městské krajiny (např. dostatek stromů a travnatých ploch) a příznivé mikroklima, zatímco ekonomické faktory hrají roli podružnou. Tato zjištění potvrzují, že právě volný a příjemný pohyb v prostředí s kvalitní zelení patří k nejzákladnějším a nejoblíbenějším formám městské mobility. Výzkumy z Polska a Rakouska navíc poukazují na schopnost kvalitní městské krajiny snižovat stres a posilovat emoční pohodu a odhalují rozdíly ve vnímání veřejných prostranství a způsobech jejich využívání mezi různými věkovými skupinami [Łaszkiwiczová a Sikorská, 2020; Taczanowská a kol., 2024].

Podle studie Kimicové a Polkové [2022], která zahrnuje téměř 400 respondentů v Polsku, považují starší uživatelé veřejných parků za klíčový faktor atraktivity a rekreačního využívání městské krajiny především pocit bezpečí. Autorky identifikovaly čtyři hlavní oblasti, které tento pocit posilují. Zaprvé jde o kvalitu parkových cest a funkčních doplňků (např. ramp a výtahů) v kombinaci s přiměřeně řešenou topografií, jež umožňuje pohodlný pohyb i osobám se sníženou mobilitou. Zadruhé se jedná o stav vybavení a čistotu prostředí, včetně omezení odpadu a graffiti, které odrážejí celkovou úroveň údržby daného prostoru. Třetím významným faktorem je dostatečné osvětlení (včetně umělého), které zlepšuje viditelnost a zvyšuje pocit kontroly nad okolím. Poslední oblastí jsou opatření vnější ochrany, jako jsou dohledové systémy, oplocení a noční uzavírání parků, která zvyšují subjektivní i objektivní míru bezpečí.

Studie Taczanowské a kol. [2024] z metropolitní oblasti Vídně ukazuje, že zásadní faktory ovlivňující využívání a percepce městské krajiny představují rozlehlost ploch a dostupnost rekreačních i sportovních zařízení, což bylo potvrzeno v období pandemie covidu-19. Tyto podmínky zvláště oceňuje mladší generace, neboť podporují vyšší úroveň fyzické a sociální aktivity a odpovídají jejím věkovým i životním potřebám. V souladu s těmito poznatky stanovuje Nová městská agenda UN-Habitat – NUA 67 [Aminová, 2020] jako jeden z klíčových cílů udržitelného rozvoje měst a veřejného zdraví vytváření dostatečně propojených, bezpečných a víceúčelových volných prostor s kvalitním ovzduším a dostatkem zeleně.

Participativní plánování městských prostranství

Úspěšná a operativní úprava méně atraktivních veřejných prostor jejich zpřístupněním a začleněním do propojené, funkčně různorodé a rovnoměrně distribuované sítě kvalitních veřejných prostranství s kulturními funkcemi vyžaduje komplexní přístup a revizi stávajícího legislativního rámce. V českém prostředí to znamená především potřebu zjednodušit předpisy a zřehlednit praktické

postupy pro jejich uplatňování a dohled nad jejich dodržováním, zejména pro zaměstnance stavebních úřadů, na něž byla novelou stavebního zákona přenesena přímá zodpovědnost v této oblasti. V případě klíčových veřejných prostranství v historických jádrech měst se to často týká zmírnění nadměrně restriktivních regulačních požadavků vyplývajících z režimu památkové ochrany. Klíčovou roli v celém procesu sehrává městská správa, která by měla vytvářet inovativní podmínky a aktivně podporovat realizaci těchto přeměn v krátkém čase [Línová, 2021].

Lidé si více váží míst, která spoluvytvářeli, nebo s nimiž mají osobní zkušenost. Taková prostředí lépe odrážejí jejich vlastní hodnoty, jsou oblíbená a lidé v nich přirozeně rádi tráví čas. Města mohou podporovat vznik těchto míst a pomáhat občanům je vytvářet, zpřístupňovat a upravovat podle jejich potřeb a představ prostřednictvím svých zástupců a participativních rozhodovacích procesů.

Participace však znamená umožnit zapojení širokého spektra aktérů. Takový proces vyžaduje nejen čas, ale i odpovídající finanční a lidské zdroje, odborné vedení, metodickou přípravu, vhodně zvolené nástroje, transparentní komunikaci a ochotu zabývat se návrhy veřejnosti s respektem a otevřeností. Pokud je proces správně řízen, přispívá k posilování pocitu sounáležitosti, spoluzodpovědnosti a k oživení komunitního života. Zároveň umožňuje reprezentativní zapojení všech relevantních skupin: rezidentů dané oblasti, podnikatelů, dojíždějících za prací či vzděláním, návštěvníků, zástupců místních iniciativ, spolků, samospráv, správců infrastruktury, odborné veřejnosti i zájmových organizací. Klíčové je přitom metodické řízení dialogu, které brání jeho zneužití k prosazování partikulárních zájmů úzkých skupin. Veřejnost se tak nestává jen vnějším oponentem, ale plnohodnotným účastníkem rozhodovacího procesu [Návrat, 2016].

Praktické příklady participace v českém prostředí

Díky rozvoji spolupráce Fakulty architektury Vysokého učení technického v Brně

s městy a jejich zástupci jsme měli se studenty možnost podpořit vznik a rozvoj několika veřejných prostranství. Například v roce 2018 jsme připravili koncepční návrhy revitalizace Mlýnského ostrova v Bílovicích nad Svitavou, jejichž součástí byly návrhy rozvoje krajinné zeleně, nových cest, hřišť a úpravy nábřeží řeky Svitavy. Vize byly veřejně představeny a napomohly městu vytvořit platformu pro mediaci záměru. Na základě této aktivity vznikla územní studie (2022) a následně prováděcí dokumentace (P. Pekár, 2023). Město následně získalo dotaci od Ministerstva pro místní rozvoj a na jaře 2024 byla zahájena realizace s plánovaným dokončením v roce 2026.

Podobným způsobem spolupracujeme například s městem Opočno na revitalizaci bývalého komplexu kapucinského kláštera (Den architektury 2023; revitalizace klášterních zahrad podpořena z Fondů EHP 2014–2021) a na rozvoji školního brownfieldu Na Olivě, kde v březnu 2025 proběhla veřejná prezentace variantních návrhů. S městem Kostelec nad Orlicí se podílíme na úpravě Palackého náměstí, kde byla ve spolupráci s městskou architektkou využita kombinace metod vědeckého výzkumu (měření barevnosti fasád, simulace chladícího účinku variant krajinného řešení úprav) a metod participace (on-line dotazníkové šetření, diskusní fórum, výstava ve veřejném prostoru a odborně vedená mediace).

Na participativních setkáních realizovaných v průběhu formulace východisek a možných řešení vzniká společně sestavená koncepce, která reflektuje zájmy rezidentů, podnikatelů, návštěvníků, správců území i odborníků [Maddenová, 2018]. Zapojení veřejnosti nejen formálně, ale i jako aktivních spoluvůrců návrhu posiluje důvěru, transparentnost a dlouhodobou podporu při realizaci a následném užívání veřejného prostranství. Přínosy tohoto přístupu dokládá v mezinárodním kontextu doporučení IAP2 (International Association for Public Participation) a v české praxi Manuál participace v plánování města [Návrat, 2016].

Pro realizaci takto otevřeného a zároveň odborně ukotveného procesu je nezbytné sestavit interdisciplinární tým, který

propojí urbanisty, architekty, sociology, krajináře, odborníky na životní prostředí, dopravu a správu majetku. Vzhledem ke komplexnosti celého procesu je klíčové ustanovit zkušeného koordinátora participace, který zajistí efektivní spolupráci, včasné zapojení všech zúčastněných stran a kontinuitu komunikace. V případě projektu Mlýnského ostrova tuto roli zastává starosta se svým týmem spolupracovníků.

Součástí kvalitního řízení participace je rovněž využívání digitálních nástrojů a on-line platforem, které mohou významně usnadnit sběr podnětů, sdílení informací i prezentaci návrhů širší veřejnosti. Zároveň je však nutné reflektovat rizika, která s sebou digitální prostředí přináší. Jak upozorňuje výzkum Knuutily a kol. [2019], anonymita v on-line pro-

středí může vést k radikalizaci názorů a zastrašování veřejných činitelů. Téměř 28 % finských komunálních politiků, kteří čelili nenávisným projevům, uvedlo snížení motivace k účasti na rozhodovacích procesech.

Koordinátor participace by proto měl být na takové situace připraven, jak díky předchozím zkušenostem, tak prostřednictvím jasně stanovených cílů, pravidel komunikace, úrovně zapojení a metody participace [Návrat, 2016]. Zároveň by měl umět předcházet eskalaci konfliktů, zajistit podporu zasaženým aktérům, vytvářet podmínky pro zapojení méně reprezentovaných skupin a mít připravený krizový scénář pro ochranu otevřeného a konstruktivního dialogu [Knuutila a kol., 2019].

Inspirace ze zahraničí a přenositelnost modelů

Zahraniční příklady, jako regenerace parků v New Yorku (Bryant Park, High Line, Brooklyn Bridge Park, Hudson River Park – obr. 1) nebo v evropském kontextu například v Lipsku (park Lene Voigtové), Berlíně (Tempelhofer Feld) či Antverpách (Park Spoor Noord), ukazují, že investice do rozvoje veřejných prostranství a městské krajiny vedou ke zvýšení bezpečí, ekonomické atraktivity a komunitní integrace. Při přebírání zahraničních vzorů je však nutné citlivě zohlednit místní kontext, aby se předešlo případným neúspěchům.

Například park Lene Voigtové v Lipsku, představující úspěšnou revitalizaci brownfieldu, poukazuje na úskalí spojená s gentrifikací. Studie Aliové a kol. [2020] a Wolchové a kol. [2014] upozorňují na to, že rozsáhlé investice a růst pracovního trhu vedly i k výraznému zvyšování cen nemovitostí, které mohou přesáhnout možnosti stávajících obyvatel a přispívat k jejich vysídlení. Studie proto zdůrazňují potřebu stanovit hranice, co lze považovat za přiměřenou úroveň ekosystémových služeb, atraktivity veřejného prostoru a cen bydlení. Adrian Benepe [Palacký, 2016] v této souvislosti kritizuje přístup „zeleň tak akorát“ a zdůrazňuje, že rozvoj by měl být doprovázen opatřeními k zajištění cenově trvale dostupného bydlení a diverzifikace ekonomických aktivit, aby se rozšířily příležitosti pro ekonomickou integraci.

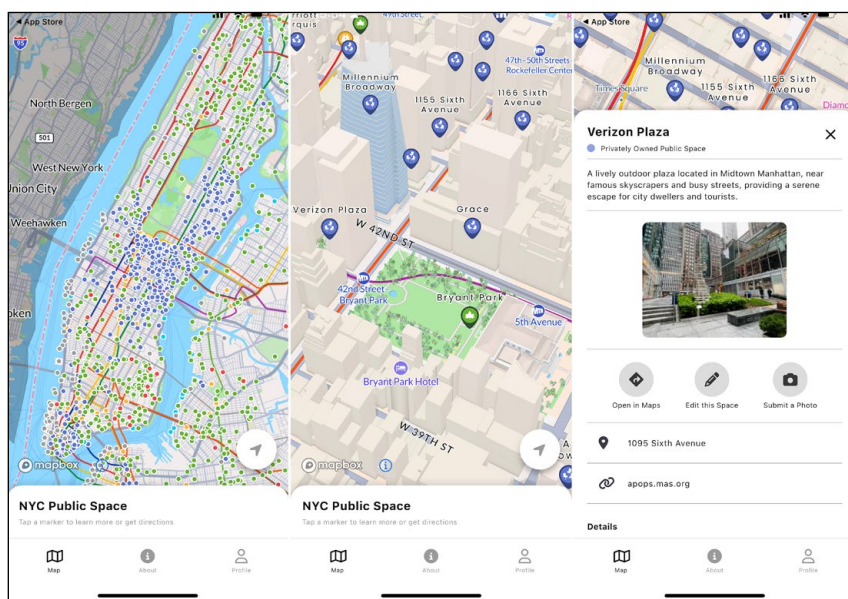
Nejvyhledávanější atraktivní veřejné parky v New Yorku jsou denně navštěvovány vysokým počtem lidí, např. Bryant Park přibližně 25 000 návštěvníky [Schpaniová, 2016] a High Line přibližně 19 200 návštěvníky [Sim a kol., 2019]. Pro obyvatele preferující klidnější nebo méně frekventovaná místa je proto obtížné najít odpovídající prostor. Oddělení městského plánování města New Yorku se proto zaměřuje na hledání alternativních způsobů rozšiřování sítě veřejných prostranství s cílem zajistit širší spektrum míst odpovídajících různorodým potřebám a preferencím uživatelů.

Na základě praxí získaných zkušeností definovalo Oddělení městského plánování

Foto © autor

Obr. 1: Hudson River Park, New York, 2015

Obr. 2: Mapa Manhattanu v aplikaci NYC Public Space na mobilním zařízení

města New Yorku čtyři normativní principy kvalitního veřejného prostoru: inkluzivní participaci, podporu kulturní identity, tvorbu živých a adaptabilních míst a implementaci lokálně zakotvených, udržitelných a sociálně spravedlivých řešení [NYC DCP, 2024]. Lze však jen obtížně předpokládat, že takto úzkostlivě spravovaná místa, postrádající přirozený kontakt s místní komunitou při každodenním využívání, skutečně zaručí deklarovaný autentický pocit příjemného prostředí. Naproti tomu méně exponovaná, intimnější zákoutí a drobné intervence mohou významně přispět k rozšíření rozmanitosti forem užívání veřejného prostoru.

Veřejná prostranství v převážně privatizovaném prostředí Manhattanu spravovaná v režimu POPS (Privately Owned Public Spaces) pod dohledem Oddělení městského plánování města New Yorku vznikla na základě zónovacích nástrojů s podmínkou veřejné přístupnosti a dodržení regulačních parametrů. Vzhledem k různorodé správě (soukromé, veřejné, poloveřejné) jsou tato prostranství výrazně fragmentovaná a často obtížně identifikovatelná. Reakcí na tuto netransparentnost se stala aplikace NYC Public Space (2024), která za přispění veřejnosti pomohla zmapovat přes 2 800 veřejných prostranství (včetně 600 přístupných prostranství v režimu POPS) představujících alternativní, často intimnější místa pro odpočinek a každodenní užívání mimo přetížené městské parky [Kimová, 2025], viz obr. 2.

Současný výzkum vzorců návštěvnosti městských parků v New Yorku zdůrazňuje z hlediska environmentální spravedlnosti potřebu podporovat maloplošná veřejná prostranství v hustě osídlených částech města prostřednictvím cíleného zónování, zajištění jejich dostupnosti pěšky či veřejnou dopravou a řešení podporujícího pocit bezpečí a uzavřenosti pro místní obyvatele. Cílem je přitom zvýšit míru sociální inkluze prostřednictvím podpory příjmové diverzity návštěvníků [Weiová a kol., 2022].

Taktický urbanismus jako nástroj aktivace

Snaha o vytvoření univerzálního prostoru, který by vyhovoval všem, nebo

by reagoval na potřeby jedné konkrétní skupiny či tzv. průměrného uživatele, nutně vede k tomu, že jiné skupiny či jednotlivci zůstávají znevýhodněni [Kose, 1998]. Plánovací proces by proto neměl směřovat ke hledání definitivních řešení, nebo se zastavit na byrokratických či institucionálních překážkách, ale měl by usilovat o zlepšování životních podmínek lidí s různými schopnostmi současně a zůstat přitom otevřený průběžným korekcím a adaptaci na měnící se potřeby společnosti a prostředí [Lydon, 2012].

Studentská aktivace veřejného prostoru

V rámci úsilí o oživení jednoho z dlouhodobě zanedbaných míst v centru města, odstranění jeho nedostatků a jeho zpřístupnění jsme se zaměřili na finančně nenáročnou aktivaci prostřednictvím taktického urbanismu. Uspořádání krátkodobé akce lokálního měřítka mini-Brownfields 2014 v centru Brna, v dopravně značně zatíženém území, napomohlo drobnou a rychlou změnou k otevření debaty mezi městem a jeho občany, testování reakce společnosti na změnu i k získání cenných designových zkušeností při návrhu řešení úpravy jednoho z konkrétních míst (obr. 3). Ukázalo se, že škála nositelů taktické-

ho urbanismu jako nástroje pro rozvoj městského prostoru může zahrnovat i studenty a že zdola organizované občanské aktivity mohou významně přispět k rychlejšímu zlepšení kvality městského prostoru a odstranění menších bariér. Během workshopu, uspořádaného Ústavem prostorové tvorby FA VUT v Brně, a následné výstavy ve vybudovaném dočasném pavilonu umístěném před brněnským hlavním nádražím (od 15. května do 16. června 2014) mladí architekti z Česka, Slovenska, Francie, Španělska, Portugalska a Mexika prezentovali 13 inovativních návrhů na revitalizaci zanedbaného přednádražního veřejného prostranství, v jehož středu byl dočasný pavilon umístěn. Do diskuse o významu obnovy menších brownfieldů se prostřednictvím interaktivní mapy minibrownfieldů nainstalované po dobu trvání akce přímo na místě a následně převedené do prostředí Google Maps zapojila odborná i laická veřejnost včetně zástupců města a potenciálních investorů. Akce přispěla ke zvýšení veřejného zájmu o potenciál a hodnotu těchto lokalit. Mapa s vyznačenými problematickými místy podle vstupů od občanů se následně stala jedním z podkladů pro vznik participativního rozpočtu Dáme na vás a poskytla impulz k trvalému řešení revitalizace tohoto konkrétního prostoru.

Obr. 3: Taktický urbanismus v Brně. Brněnský workshop *miniBrownfields* 2014, uspořádaný FA VUT v Brně, byl zaměřen na dočasnou aktivaci veřejného prostoru v přednádražní zóně. V rámci akce byl vybudován dočasný výstavní pavilon, ve kterém byly prezentovány návrhy na úpravu veřejného prostranství a nainstalována interaktivní mapa brněnských minibrownfieldů. Vedoucí workshopu: Pavel Střiteský a Jiří Palacký

Závěr a doporučení pro rozvoj veřejného prostoru

Komplexně pojatá přeměna veřejných prostranství zaměřená na odstraňování bariér a zpřístupnění městského prostoru, koordinovaná interdisciplinárním týmem, podpořená včasným zapojením veřejnosti a zohledňující konkrétní potřeby uživatelů může zásadním způsobem ovlivnit rozvoj komunitního života, přístupnost, udržitelnost i poskytování ekosystémových služeb ve veřejném prostoru městských sídel. Úspěch tohoto přístupu a jeho dlouhodobé udržení však závisí nejen na kvalitě veřejných prostranství a městské krajiny, ale také na otevřené výměně informací mezi všemi zapojenými aktéry – od státní správy, samosprávy a neziskových organizací přes občanskou společnost a vzdělávací instituce až po soukromé podnikatele v oblasti správy, údržby a rozvoje veřejných prostranství. Za klíčovou zásadu je přitom třeba považovat systematické odstraňování byrokratických a institucionálních překážek, které zpomalují úpravy a komplikují přístupnost veřejného prostoru. To je důležité zejména ve městech jako Praha, Brno, Olomouc, Pardubice či České Budějovice, kde již po řadu let působí pracovní týmy s praktickými zkušenostmi s čerpáním finančních prostředků z evropských i národních programů podpory. Při zohledňování různorodých potřeb napříč věkovými, sociálními a ekonomickými skupinami je nezbytné věnovat zvláštní pozornost také osobám se zdravotním znevýhodněním, které tvoří nedílnou součást městské populace a jejichž potřeby bývají ve stávající podobě veřejných prostranství často přehlíženy. Začlenění principů univerzálního designu a taktického urbanismu, schopného pružně reagovat na aktuální potřeby uživatelů, představuje ověřený přístup [Línová, 2021]. To platí zejména v případě promyšlené integrace vágních terénů, brownfieldů a plánovitě ponechaných městských divočin do rozvojových strategií a taktických zásahů [Aliová a kol., 2020].

Závěrem lze připomenout dříve uvedené princip 3 + 30 + 300, navržený profesorem Cecillem Konijnendijkem z Nature Based Solutions Institute, který se v posledních letech stal mezinárod-

ně uznávaným rámcem pro udržitelný rozvoj městské krajiny [Konijnendijk a kol., 2025]. Tento jednoduchý, avšak systémový koncept zahrnuje tři hlavní požadavky: výhled alespoň na tři stromy z místa pobytu, práce nebo studia, minimálně 30% pokrytí stromovou vegetací v každé čtvrti a dostupnost kvalitního veřejného prostranství o rozloze nejméně 0,5–1,0 ha v docházkové nebo cyklistické vzdálenosti do 300 metrů. Princip vychází z aplikovaného výzkumu v severských městech a je postupně začleňován do strategií mnoha světových metropolí. Kromě podpory zdraví, fyzické aktivity a biodiverzity rovněž zdůrazňuje potřebu zachování stávajících vzrostlých stromů, které plní klíčové ekosystémové funkce, včetně stromů již odumřelých, namísto jejich nahrazování méně funkčními výsadbami. Upozorňuje i na rizika spojená s úbytkem stromového pokryvu v hustěji zastavěných oblastech, zejména pro zranitelné skupiny obyvatel, jako jsou děti, senioři a lidé se zdravotními problémy. Ačkoliv se klimatické a prostorové podmínky v českých městech liší od severských, princip 3 + 30 + 300 může sloužit jako inspirativní vodítko i pro plánování a revitalizaci veřejných prostranství v České republice. Vzhledem k nezbytnosti reagovat na měnící se klimatické podmínky a zvyšovat odolnost měst vůči klimatickým změnám je význam kvalitních veřejných prostranství nezpochybnitelný.

Použité zdroje:

- ALI, L.; HAASE, A.; HEILND, S. 2020. Gentrification through Green Regeneration? Analyzing the Interaction between Inner-City Green Space Development and Neighborhood Change in the Context of Regrowth: The Case of Lene-Voigt-Park in Leipzig, Eastern Germany. In: *Land* [on-line], 2020(9(1), 24), 24. Dostupné z: doi:10.3390/land9010024.
- AMIN, A. 2020. *The New Urban Agenda Illustrated Handbook* [on-line]. B.m.: UN-Habitat [vid. 2025-02-07]. ISBN 978-92-1-132869-1. Dostupné z: <https://unhabitat.org/the-new-urban-agenda-illustrated>.
- DIČIŪNAITĖ-RAUKTIENĖ, R.; GURSKIENĖ, V.; BURINSKIENĖ, M.; MALIENĖ, V. 2018. The Usage and perception of pedestrian zones in Lithuanian cities: multiple criteria and comparative analysis. In: *Sustainability (Basel)* [on-line], s. 818–818 [vid. 2024-05-18]. Dostupné z: doi:10.3390/su10030818.
- EATON, M. M. 1990. Responding to the Call for New Landscape Metaphors. In: *Landscape Journal*, 9(1), 22–27. ISSN 0277-2426.

ENGEMANNA, K.; BØCKER PEDERSEN, K.; ARGEF, L.; TSIROGIANNIS, C.; BO MORTENSEN, P.; SVENNING, J. CH. 2019. Residential green space in childhood is associated with lower risk of psychiatric disorders from adolescence into adulthood. In: *Proceedings of the National Academy of Sciences* [on-line], 116(11), 5188–5193. Dostupné z: <https://doi.org/10.1073/pnas.1807504116>.

ERLWEIN, S.; PAULEIT, S. 2021. Trade-Offs between Urban Green Space and Densification: Balancing Outdoor Thermal Comfort, Mobility, and Housing Demand. In: *Urban Planning*, 6(1), 5–19. ISSN 2183-7635.

HAN, T.; TANG, L.; LIU, J.; JIANG, S.; YAN, J. 2025. The Influence of Multi-Sensory Perception on Public Activity in Urban Street Spaces: An Empirical Study Grounded in Landsenses Ecology. In: *Land* [on-line], 14(1), 50. ISSN 2073-445X. Dostupné z: doi:10.3390/land14010050.

JEHLÍK, J.; PLOS, J. 2015. *Metodika zadávání územních plánů. B – Metodika / normativní dokument týmu hlavního řešitele* [on-line]. Praha: FA ČVUT v Praze. ISBN 978-80-01-05703-2. Dostupné z: <https://vp.fa.cvut.cz/wp-content/uploads/B.pdf>.

KIM, E. 2025. How to find New York City's hidden parks and public spaces. In: *Gothamist* [on-line]. [vid. 2025-04-13]. Dostupné z: <https://gothamist.com/news/how-to-find-new-york-citys-hidden-parks-and-public-spaces>.

KIMIC, K.; POLKO, P. 2022. The Use of Urban Parks by Older Adults in the Context of Perceived Security. In: *International Journal of Environmental Research and Public Health* [on-line], 19(7), 4184. ISSN 1660-4601. Dostupné z: doi:10.3390/ijerph19074184.

KNUUTILA, A.; KOSONEN, H.; SARESMA, T.; HAARA, P.; PÖYHTÄRI, R. 2019. *Viha vallassa: Vihapuheen vaikutukset yhteiskunnalliseen päätöksentekoon*. ISBN 978-952-287-786-4.

KONIJNENDIJK, C.; LITKE, H.; VOETS, D.; LIND, C.; OUDIN, A.; ÖSTBERG, J.; ÅGREN, K.; NÄSSLANDER, G.; ADAMSSON, G.; ENGER, P.; LARSON, A.; JOHN-SRUD, H.; SCHARIN, E.; SCHOON, P.; THORESEN, W.; VOGEL, E. 2025. *Yggdrasil – The Living Nordic City* [on-line]. Copenhagen: Nordic Council of Ministers [vid. 2025-03-05]. ISBN 978-92-893-8181-9. Dostupné z: doi:10.6027/temanord2025-520.

KOSE, S. 1998. From Barrier-Free to Universal Design: An International Perspective. In: *Assistive Technology* [on-line], 10(1), 44–50. ISSN 1040-0435. Dostupné z: doi:10.1080/10400435.1998.10131960.

KRATOCHVÍL, P. 2018. Renesance, nebo krize městského veřejného prostoru? In: *Veřejný prostor v ohrožení? Aktuální problémy městského veřejného prostoru z pohledu společenských disciplín*. Praha: Artefactum, s. 144. ISBN 978-80-88283-18-8.

ŁASZKIEWICZ, E.; SIKORSKA, D. 2020. Children's green walk to school: An evaluation of welfare-related disparities in the visibility of greenery among children. In: *Environmental Science & Policy* [on-line], 110, 1–13. ISSN 1462-9011. Dostupné z: doi:10.1016/j.envsci.2020.05.009.

LINDSTÅL, F. 2025. Cities in Placemaking: Fredrik Lindstål interview of Robert van Asten by the Good Place – Placemaking Europe. In: *placemaking-europe* [on-line]. [vid. 2025-04-11]. Dostupné

z: <https://placemaking-europe.eu/community/cip-agenda-fredrik-lindstal/>.

LÍNOVÁ, J. 2021. Politiky zpřístupňování městského prostoru v České republice. In: ŠERÝ, O.; DOBOŠ, P.; SUCHÁ, L.; MARTINEK, J.; ŠKOP, J.; KAPLAN, D.; SURMAŘOVÁ, S.; KOTÝNKOVÁ, V.; LÍNOVÁ, J.; TROJAN, J.; KREJČÍ, T.; NOVÁKOVÁ, E.; PORKERTOVÁ, H.; OSMAN, R. *Geografie bariér* [on-line]. Brno: Masaryk University Press, s. 157–189 [vid. 2025-03-05]. ISBN 978-80-210-9910-4. Dostupné z: doi:10.5817/CZ.MUNI.M210-9910-2021-5.

LYDON, M. 2012. *Tactical Urbanism 2. Short-Term Action, Long-Term Change* [on-line]. New York: The Street Plans Collaborative [vid. 2025-04-15]. Dostupné z: https://issuu.com/streetplanscollaborative/docs/tactical_urbanism_vol_2_final.

MADDEN, K. 2018. *How To Turn a Place Around. A Placemaking Handbook*. B.m.: Project for Public Spaces, Inc. ISBN 978-0-692-13770-3.

MŽP. 2025. *Obecná ochrana přírody a krajiny* [on-line]. B.m.: Ministerstvo životního prostředí [vid. 2025-05-30]. Dostupné z: <https://mzp.gov.cz/cz/agenda/priroda-a-krajina/obecna-ochrana-prirody-a-krajiny>.

NASSAUER, J. I. 2002. The Appearance of Ecological Systems as a Matter of Policy. In: *Landscape Ecology* [on-line], (6), 239–250. Dostupné z: doi:10.1007/BF00129702.

NÁVRAT, P. 2016. *Manuál participace. Jak zapojit veřejnost do plánování města* [on-line]. Praha: IPR

Praha. Dostupné z: <https://iprpaha.cz/assets/files/files/85c125c0e34b126f1822832700956f62.pdf>.

NEUGEBAUER, P.; NIEDERBERGER, M. 2024. Die Bedeutung von Stadtnatur für die Gesundheit. In: *Prävention und Gesundheitsförderung* [on-line], 19(3), 435–441. ISSN 1861-6763. Dostupné z: doi:10.1007/s11553-023-01068-x.

NYC DCP. 2024. *Principles of Good Urban Design for New York City* [on-line]. [vid. 2025-04-30]. B.m.: New York City Department of City Planning. Dostupné z: <https://www.nyc.gov/assets/planning/download/pdf/planning-level/urban-design/principles-of-good-urban-design-nyc-022024.pdf>.

PALACKÝ, J. 2016. New York: tvorba a rozvoj veřejného městského prostoru. In: *Urbanismus a územní rozvoj*. XIX(6/2016), 11–23. ISSN 1212-0855.

PALLIWODA, J.; PRIEST, J. 2021. What do people value in urban green? Linking characteristics of urban green spaces to users' perceptions of nature benefits, disturbances, and disservices. In: *Ecology and Society* [on-line], 26(1) [vid. 2025-03-01]. ISSN 1708-3087. Dostupné z: doi:10.5751/ES-12204-260128.

SCHIPANI, S. 2016. Big Data Gives Bryant Park Visitors a Custom Experience. In: *American Planning Association* [on-line]. [vid. 2025-04-13]. Dostupné z: <https://www.planning.org/blog/blog-post/9110981/>.

SIM, J.; BOHANNON, C.; MILLER, P. 2019. What Park Visitors Survey Tells Us: Comparing Three Elevat-

ed Parks—The High Line, 606, and High Bridge. In: *Sustainability* [on-line], 12, 121. Dostupné z: doi:10.3390/su12010121.

TACZANOWSKA, K.; TANSIL, D.; WILFER, J.; JIRICKA-PÜRRER, A. 2024. The impact of age on people's use and perception of urban green spaces and their effect on personal health and wellbeing during the COVID-19 pandemic—A case study of the metropolitan area of Vienna, Austria. In: *Cities* [on-line], 147, 104798. ISSN 0264-2751. Dostupné z: doi:10.1016/j.cities.2024.104798.

WEI, H.; HUANG, X.; WANG, S.; LU, J.; LI, Z.; ZHU, L. 2022. A data-driven investigation on park visitation and income mixing of visitors in New York City. In: *Environment and Planning B Urban Analytics and City Science* [on-line], 50. Dostupné z: doi:10.1177/23998083221130708.

WOLCH, J. R.; BYRNE, J.; NEWELL, J. P. 2014. Urban green space, public health, and environmental justice: The challenge of making cities 'just green enough'. In: *Landscape and Urban Planning* [on-line], 125, 234–244. ISSN 0169-2046. Dostupné z: doi:10.1016/j.landurbplan.2014.01.017.

doc. Ing. arch. Jiří Palacký, Ph.D.
Ústav prostorové tvorby
Fakulta architektury VUT v Brně

ENGLISH ABSTRACT

The Development of Urban Public Spaces in the Context of Community Participation, by Jiří Palacký

This article addresses the development of public spaces in urban environments, with a focus on participatory approaches, ecological sustainability, and inclusivity. Public spaces are viewed as integral components of the urban landscape, facilitating social interaction, providing environmental functions, and contributing to spatial identity. The text analyses the importance of perception and user-friendliness of these spaces, highlighting the benefits of high-quality greenery, safety, and accessibility for diverse population groups. Practical examples of participatory planning in the Czech Republic are presented, along with international inspirations, including experiences with tactical urbanism. The article concludes with recommendations for effective management of public space transformation, in accordance with user needs and contemporary climate-related challenges.